

királyi Felső, mint az 1900. évi párizsi nemzetközi világkiállítás VI. csoportbizottságának tagját, eredménydús működéséért legfelsőbb elismerésben részesíti. — Ugyanez évben a nisi híd kiviteli terveinek elkészítése kapcsán a szerb király a Szent Száva-rend jelvényeivel tünteti ki.

1902-ben egyik párizsi tanulmányútja kapcsán megismerkedik Hennebique vasvázis betonszerkezeteivel. Eles előrelátással felismeri ennek a rendszernek nagy jelentőségét és akadályokat nem ismerő akarattal veszi kézbe hazánkban elsőként a vasbetonszerkezetek alkalmazását és mérnöki irodájában termelőerejét ennek szolgálatába állítja. Egynéhány kisebb műtárgy tervezése és megépítése után, 1902-ben megtervezi és építi a 350 m² úrtartalmú kőbányai víztornyot. Ezt követik hazánkban szebbnél-szebb mérnöki alkotásai: az Arad-Csanádi vasútnak huszonnégy állású motorszínje, árúraktára, cement-silosa, az 1000 m²-es szegedi, a becsini, temesvári és alagi nagy víztornyok, vízakumulátorok a MÁV vonalain; egész sereg közúti és vasúti híd, díszépítmények, magasépítmények hirdetik termékeny és fáradhatatlan munkáját, nemcsak idehaza, hanem külföldi sakkörökben is. Bravúros könnyedséggel oldja meg a legkülönfélébb és legkomplikáltabb erőtanai problémákat.

1901-ben megadatik a mód arra, hogy a mérnöki tudomány alapján a doktori címet meg lehet szerezni és Zielinski Szilárd még 1901-ben kitüntetéssel elsőnek szerzi meg a magyar mérnök-doktori címet.

Nem egyéni hiúság, nem egyéni érvényesülési viselkedés volt erre az indító ok, hanem már ekkor erős gyökeret vert fogékony lelkében a korát messze megelőző ama szilárd meggyőződés, hogy a magyar mérnökségnek minden alkalmat meg kell ragadnia arra, hogy társadalmunkban a kar tekintélyét, a mérnöki tudás és alkotások fontosságának elismerését növeljük és erősítsük, a mérnökségnek magas pozíciót biztosítsunk. Szinte apostolszerű ihlettséggel fejtegette ennek a kérdésnek nagy fontosságát már akkor, amikor idősebb tekintélyes mérnök kartársai az ő ez irányban kifejtett és megindokolt véleményét még mosollyal fogadták.

1903-ban a kir. József-műegyetem tanácsa vasvázis betonépítés tárgykörében előadások megtartására dr. Zielinski Szilárdot hívja meg. — 1906 május hó 1-én a m. kir. kereskedelemügyi miniszter az Országos Középítési tanács tagjává nevezi ki.

Huszonkét évi széleskörű mérnöki gyakorlat után, a legkülönfélébb műszaki teendők mesteri kezelésében való jártassággal, mind teoretikus, mind gyakorlati szempontból teljesen felvértezve, 1906. évi május hó 5-én Ő császári és apostoli királyi Felsője a budapesti m. kir. József-műegyetem út-vasút-építészeti tanszékének nyilvános rendes tanárává nevezte ki. Hivatásszerű lelkesedéssel, teljes odaadással és nagy felkészültséggel foglalta el tanári állását.

1907. évi szeptember hó 7-én a m. kir. földmívelésügyi miniszter az országos vízügyi műszaki tanács és ugyanez év szeptember hó 17-én a m. kir. minisztérium a fővárosi közmunkák tanácsának tagjává nevezi ki.

Minden kinevezés egy-egy új foglalkozási tér, amelybe egyéniségét beleviszi, amelyet arra használ fel, hogy a mérnöki kar tekintélyét növelje, széles látókörével és nagy felkészültségével a közérdeket szolgálja.

Mint tanár, előadásait még külső formáiban is vonzóvá akarja tenni, kérihetetlen szigorú gyakorol mindenki, de legelső sorban önmagával szemben. Mindig arra törekszik, hogy a hallgatóifjúság figyelmét lekösse, teoretikus fejtegetéseinek fontosságát gyakorlati példákkal átszöve tegye érthetővé. Előadásai soha nem voltak egyhangúak, ismétlésekbe nem esett, mert pihe-nést, megnyugvást nem ismerő lelke mindig újat, mindig jobbat, szebbet igyekezett a hallgatóságnak nyújtani, ami előadásait színesekké, változatosá vársolta. Hallgatói nagy szigorú tisztelet és megbecsüléssel fogadták, sokszor kíméletlenül látszó szavaival hall-

gatóinak nemcsak a tudását, hanem a jóízű és a szép iránti érzékét is fejleszteni igyekezett. Szép alkotásainak terveit, azoknak modelljeit, költséget nem kímélve, elkészítteti, hogy azokon tegye érthetővé, kedvelté a mérnök hivatását. Munkát, fáradságot és költséget nem kímélve rakja le és fejleszti a kir. József-műegyetem számos gyűjteményeinek alapjait.

Egyike volt dr. Zielinski Szilárd ama tanároknak, akik nemcsak szép előadásokat tartanak és szigorral követelik hallgatóiktól a tantárgyban való jártasságot, hanem tanítványaihoz a mérnöki gondolkodást, a mérnöki logikát és minden alkotásainál a gyakorlati élet támasztotta követelményekén kívül a szépérzék ápolását is fontosnak és szükségesnek tartván, arra törekedett, hogy tanítványait ebben az irányban is képezze.

Az ifjúság testnevelésének fontosságát is felismerte és mint a műegyetemi atletika és football-klub (MAFC) tanárelnöke, minden lehető megtett arra, hogy az ifjúsággal a sport különféle ágazatát megkedveltesse. Jól sikerült versenyek rendezése nagyban hozzájárultak ahhoz, hogy a műegyetemi ifjúság dr. Zielinski Szilárdban nemcsak a nagynevű szigorú, tudós tanárt, hanem az ifjúság igazi jóakaróját és barátját tisztelte és szerette.

Tanári teendői közepette alkotó lelke nem tudott megnyugodni, vasbeton-irodájában széleskörű munkásságot fejtett ki és szebbnél-szebb művekkel gyarapította a magyar mérnöki rátermettség máris széles körben elismert jó hírnevét. A Szent Margitszigeti vasbeton-víztorny — fővárosunk egyik látványossága —, a Ganz-gyár teljes vasbetonból készült hatalmas gépesarnoka a kőbányai úton, a budapesti Hengermalom nagy gabona-silosai a vasbetonépítmények között méltó helyet biztosított a magyar mérnöki alkotásoknak. A makói közúti és vasúti Maros-híd magas fájarmainak — minden póttárványozás és a forgalomnak korlátozása nélkül — vasbeton-jármokkal történt kieserélésével olyan műszaki megoldást produkált, amire csak egy olyan akadályokat nem ismerő és a vasbetonszerkezeteket olyan bravúros tökélytel kezelő mérnök vállalkozhatott, mint ő.

Hovatovább az ország minden fontosabb műszaki kérdése, közvetlen vagy közvetett úton, dr. Zielinski Szilárd kezén fordul meg, az ő kifejtett borotvaéles szakvéleménye szabja meg az irányt, amerre a megoldás keresendő. Gyakran a nagy nyilvánosság, de még kartársai sem tudták egy-egy országos jelentőségű technikai kérdés bizalmas megvitatásánál, hogy a szakemberek őt keresték fel, a mestert hallgatták meg, tőle kértek véleményt és irányítást. Csodálatos egyöntetűséggel minden oldalról bizalommal fordultak hozzá, mert mindenki tudta, hogy meghallgatásra talál, hogy az ő kimeríthetetlen kincsesháza készségesen nyílik meg mindenki előtt, amikor arról van szó, hogy szívet, nagyot alkossunk. Röviden és határozottan utasít el minden elhibázott gondolatot, kíméletlen keménységgel érezteti az ellenvéleménnyel szemben fölényét.

A Duna-hidak, a budai alagút víztelenítése, a dunai rakodópartok, kamaraszilipek, a Duna-Tisza-ügye, nagyvasúti rendezőpályaudvarok, a helyi érdekű vasutak üzemvitelének kérdései, Budapestben a közúti vasút vágányainak rendezése, a motorforgalomnak vasúti üzemben való bevezetése, a vízi erőink kihasználása stb., stb. mind olyan feladatok, amelyeknek megvitatása során szavának, irányító véleményének döntő befolyása volt. Eme nagy gyakorlati kérdések mellett tisztán elméleti téren is elmélyedt, amidőn a támfalak elmélete fejlesztésének új útjait kereste, amiről előadásokat is tartott.

1908-ban a lipcei nemzetközi építészeti kiállításon szép vasbetonépítményeinek terveit Lipce város aranyéremmel tüntette ki. Ugyanez évben Londonban kiállított vasbetonépítményeinek terveit díszoklevéllel tüntetik ki. 1911-ben a Magyar Mérnökök Országos Szövetsége tiszteletbeli tagjának és örökös díszelnökének választja meg. 1916-ban a Kisfaludy-Társaság a Széchenyi-

lánchíd rekonstrukciója körül kifejtett munkálataiért a Greguss-jutalommal tünteti ki.

Megfelelő előkészítés után, 1917-ben elérkezettnek látta az időt arra, hogy a Magyar Mérnöki Kamarának immár két évtized óta dédelgetett ügyét előbbre vigye. A műegyetem fejedelmi pompával feldíszított aulájában folyt le az Országos Mérnök-Gyűlés, amelyen jelen volt a kormány képviselőiben a kereskedelemügyi miniszter, a katonai hatóságok, jelen voltak a mérnöki társadalom kiválóságai. Az ülésen Ő császári és apostoli királyi Felsőjének testvére, Miksa főherceg Ő fensége elnökölt. Dr. Zielinski Szilárd pedig mint előadó terjesztette elő a mérnöki rendtartásra vonatkozó törvényjavaslatot. A kir. József-műegyetem, a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet, a Magán Mérnökök Országos Szövetsége, a Vidéki Mérnöktestületek kiküldöttei lelkesedéssel csatlakoztak az indítványhoz, aminek alapján az elnök Ő fensége egyhangú határozatként mondta ki, hogy a benyújtott törvényjavaslat a m. kir. kormány útján a képviselőháznak sürgős tárgyalás céljából átküldendő. Sajnos, a világháború — mint sok mindent — ennek a kérdésnek a rendezését is elodázta.

A világháború alatt volt tanítványai szinte elhalmozták nagyrabecsülésük és ragaszkodásuk megnyilvánulásával. Sok esetben igen nehéz és fontos hadi technikai kérdések megoldásának mikéntje felől kérték ki a mester véleményét. A hadsereg is több ízben vette igénybe az ő hazafias, áldozatkész közreműködését. Ennek elismerése fejében Ő Felsője 1917-ben mérnök-alezredesnek nevezte ki. E minőségben a csapataink által megszállott orosz területeken tett körútja alkalmával részletesen megismerkedett a kényesebb hadtechnikai alkotásokat és az illetékes vezető katonai körök több fontos kérdésben kérték ki véleményét.

A kir. József-műegyetem részére boldog emlékü Wartha Vince tanár által adományozott magán fegyvergyűjteményt a háború alatt katonai szakértőkkel rendeztette és a hadszíntéren volt tanítványai által beküldött műzeális tárgyak egész tömegével gyarapította, azt értékes és gazdag fegyvergyűjteménnyé fejlesztette.

A nagy összeomlás és a kommün nehéz napjai súlyos teherként neheztedek dr. Zielinski Szilárd vállaira is. A műegyetemi ifjúság ellen, ellenforradalmi érzületéből fakadó szervezkedés és fegyverreljésekkel összefüggő ügyekből kifolyólag, többrendbeli kommünista-vizsgálatot tettek folyamatba, ezeket villámhárítóként önmagára irányította. Így egy ízben a fegyverreljetegetés komoly vádját a műegyetemen megjelent vöröskatonakülönítmény vezetője előtt a szép fegyvergyűjtemény feltárásával és bemutatásával terelte el az ifjúságról. Máskor az ifjúság ellen megindított vizsgálatot az ifjúsági sportegylet részére létesített céllövőfegyver-felzerelésnek személyesen történt bemutatásával szerelte le és elérte azt, hogy mind a fegyvergyűjtemény, mind az ifjúság céllövő-felzerelését az ő személyes felelősségének kimondásával érintetlenül meghagyták. Büszke önérettel vállalta magára a vörös rémuralom pribékjeivel szemben a műegyetemi ifjúság rovására megindított vizsgálatok teljes kockázatát.

Büszke önérettel lépett fel az oláh megszállócsapatok tisztjeivel szemben is, amikor ezek besugár folytán a műegyetem fegyvergyűjteményének elkobzását célzó megbízással keresték fel tanári szobájában. Neki köszönhető, hogy az olasz misszió derék vezetőjének közbelépése az értékes gyűjteményeket ez alkalommal is megmentette a műegyetemnek.

A kommün bukása után böles előrelátással kézbe veszi egy hatalmas deákotthon és sporttelep létesítésének tervét, hogy az egyetemi ifjúságnak meleg otthont teremtsen, bennök a kartársi együttérzést és szellemet fejlessze. Az erre vonatkozó kész terveket illetékes helyen előterjesztette, azok minden oldalról tetszéssel fogadtattak, aminek nyomán dr. Zielinski Szilárd saját hatáskörében az előmunkálatokat megindítja, a deákotthon sporttelepének földmunkáját elkészítteti, de saj-

nos — mint sok életrevaló szép terv —, a rövidlátók szűkkeblősége miatt ez is megakad és a deákotthon megvalósulása elodáztatott.

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet 1920 tavaszán dr. Zielinski Szilárdot választja meg elnökének, aki a nála megszokott határozott, és kézzel veszi kézbe az egyesület purifikálásának ügyét és ott vezetése alatt hamarosan visszater a régi rend.

A nagy összeomlás után mintha derengeni látnánk a jövő új kialakulását abban, hogy fontos technikai és közgazdasági intézmények élére nem politikusok, hanem rátermett mérnökök kerülnek. Ennek a felfogásnak megnyilvánulását örömmel látjuk abban, hogy 1920-ban az Országos Középítési Tanács és 1921-ben a közmunkák tanácsának elnöki székébe dr. Zielinski Szilárdot nevezik ki. Minden elfoglalt újabb pozíciót a mérnökség tőrfoglalásának, a mérnöki tekintély erősödésének és elismerésének tekintti és minden erejével arra törekszik, hogy munkásságával a technikai nevelés, a technikai tudás rátermettségét dokumentálja. Neki nem dísz, nem nyugalmat jelent egy-egy kitüntetés vagy díszes állás, hanem újabb és újabb súlyos megterhelést, újabb és újabb köteleességet, aminek ő mindig alaposággal és lelkiismeretes hozzáértéssel felelt meg.

Sokoldalú nagy elfoglaltsága mellett ideje volt arra is, hogy zenével és művészettel foglalkozzék. Hazafias lelkesedéssel támogat minden szép és nemes gondolatot. Így többek között a Széchenyi-könyvtár megalapítása körül szerzett kiváló érdemeinek elismerésül a Magyar Történelmi Társulat 1921-ben tiszteletbeli tagjává választja. Gróf Széchenyi István irodalmi hagyatékával nemcsak könyvtárát díszítette, hanem a kiadott műveknek minden sorát figyelemmel végigolvasva, éjjeleken át elmerült a nagy magyar hazafias aggodalmain és annak mélyeséges gondolatvilágában kereste a magyarság jelenlegi szerencsétlen helyzetében a vígaszt, az újjáépítés lehetőségét.

1922-ben a dunai nagy kikötőépítő-kirendeltség élére mint kormánybiztosot nevezik ki, őt bízzák meg a francia érdekesoporttal való tárgyalások vezetésével. Ez a nagy, nehéz és felelősségteljes munka már akkor meggyengült szervezetét erősen megtámadta, de ennek dacára fiatalos lelkesedéssel feküdt bele az újabb és újabb súlyos nagy kérdések megoldásába. Minden orvosi és baráti figyelmeztetés ellenére — magával szemben — még mindig hajthatatlan szigorú és következetességet parancsoló módon teljesítette elvállalt kötelességét.

Az ő erélyes sürgetése folytán 1922-ben a mérnöki rendtartásról szóló törvényjavaslat a nemzetgyűlés asztalára kerül és annak a bizottságokban való tárgyalása dr. Zielinski Szilárd munkásságát ismét sorompóba állítja. Egész egyéniségét és befolyását latba veti, hogy eme fontos törvényjavaslat a magyar mérnökség érdekében mielőbb törvényerőre emelkedjék. Végre 1923. évi március hó 24-én hirdettetett ki a mérnöki rendtartásról szóló 1923:XVII. törvényeik, aminek alapján a m. kir. kereskedelemügyi miniszter úr a Budapesti Mérnöki Kamara első megalakítására hivatott harmincas bizottság tagjait kinevezi és a bizottság elnökévé dr. Zielinski Szilárdot delegálja.

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet 1923 április hó 8-án megtartott rendes közgyűlése dr. Zielinski Szilárdot hálájának elismerésül tiszteletbeli tagjává választja meg.

1923. év végén a Magyar Mérnöki Kamara megalakítására hivatott harmincas bizottság tagfelvételi munkálatait befejezve, a kereskedelemügyi miniszter úr vonatkozó intézkedése kapcsán dr. Zielinski Szilárd elnök 1924. évi március hó 8—12. napjaira összehívja a Budapesti Mérnöki Kamara alakuló közgyűlését. A közgyűlésen a kamarai tagok túlnyomó nagy többsége nagy lelkesedéssel és meleg háláérzettel választja meg őt a Budapesti Mérnöki Kamara első elnökévé.

Elnöki beszédében megható melegséggel adott hálát a Mindenhatónak, hogy megérni engedte azt a napot,

amikor a magyar mérnökség érdekében egy emberöltőn át kifejtett szívós munkásság eredményeként az elnöki székből mondhatja ki a Budapesti Mérnöki Kamara megalakulását és köszönheti meg kartársainak azt a bizalmat, amivel őt megtszították. Előrehaladt betegsége dacára ötnegyed óras beszédben ragyogtatta újra és újra fellángoló nagy szellemét, pontosan megjelölve az alapot, amelyen az 1924:XVII. törvények keretein belül a Budapesti Mérnöki Kamara szervezetét fel kell építeni, hogy az hivatásának megfelelhessen.

A mérnöki kamara szervezési munkálatait haladéktalanul megindítja, a legnagyobb tapintat és körültekintéssel osztotta ki a teendőket, de, sajnos, nagy művét már nem fejezhette be, a Végzet elszóltította körükből. Folyó évi április hó 28-án, munkás életének hatvannegyedik évében jobblétre szenderült.

Halálával hazánkat, de különösen a magyar mérnöki társadalmat mérhetetlen veszteség érte. Tétován aggódnak és töprengünk afelett, hogy ő utána ki fogja karunk érdekeit olyan vasenergiával, olyan szívós kitartással, olyan önfeláldozó önzetlenséggel és annyi hozzáértéssel szolgálni, amint azt dr. Zielinski Szilárd egy munkás életén át tette?

Örök hálánk kísérti őt utolsó útján és hálát adunk a Mindenhatónak, hogy nemzetünket olyan követésre méltó nagy mérnökkel ajándékozta meg, amilyen dr. Zielinski Szilárd volt. *Sármezey Endre.*

ISTENHEGYI DEVECIS DEL VECCHIO FERENC.

Az őszinte és mély fájdalom hangján számolunk be arról a szomorú eseményről, melynek bekövetkezéssel a magyar mérnöki kart újabb veszteség érte.

Istenhegyi Devecis Del Vecchio Ferenc okleveles mérnök, udvari és királyi tanácsos, nyugalmazott székesfővárosi középítési igazgató, Egyletünk dísztagja, a Városi Mérnökök Országos Szövetségének elnöke és a Háztulajdonosok Szövetségének alelnöke április 29-én meghalt. Benne egyetünknek tevékeny és a kari érdekek ápolása körül nagy érdemeket szerzett, a székesfővárosi szolgálatában álló mérnököknek pedig egyik fíradhatatlan, buzgó és nagyműveltségű tagja veszett el.

A múlt évben ünnepeltük mérnöki működésének ötvenéves jubileumát, utóbb érdemeinek elismerésül a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet folyó évi közgyűlésén tiszteleti tagjává választotta meg. Ez az ünnepelés azonban, sajnálatos, betegeskedése következtében immár nem folytatható le személyes jelenlétében s így a kitüntetéséről szóló díszoklevelet küldöttség nyújtotta át neki, amelyet lakásán, karosszékében ülve, a múlt eseményeinek meghatóan érdekes emlékezetbeidézésével a halás köszönet hangján fogadott el annak kijelentésével, hogy ez az ő jubiláris ünnepeltetése megfelelő és méltó visszhangot fog kiváltani végrendeletében, még pedig annak a karnak a javára, amely részről őt most ez a kitüntetés érte.

Már a név elhangzásából is megállapíthatjuk, hogy az ő Devecis család származására nézve olasz és idegenből jött Magyarországra. Régi, előkelő firenzei patricius család ivadéka volt ő, akinek ősapja az 1440. év körül jött el hozzánk magyarokhoz.

Budapesten született 1850. évben, március 13-án. Műegyetemi tanulmányait is itt végezte és kortársainak nyilatkozata szerint már fiatal technikus korában kiváló képességű és szép jövőre jogosító készségű, szorgalmas műegyetemi hallgatóként volt elismervé. Az 1873. év úgy az ő személyére nézve, mint magára az egész magyar mérnöki karra, de egyszersmind az egész országra is nagy eseményű volt, amennyiben ez évben

állította ki a kir. József-műegyetem az első mérnöki oklevelet, még pedig annak a kiváló mérnöknek, Devecis Ferencnek a nevére, akitől most ezekkel a gyászszavakkal kell örökre búcsút vennünk.

Mint törvényhatósági tisztviselő hosszú időn át a székesfővárosi szolgálatában állott. De idetartozó tevékenységén kívül ritka buzgalmat tanúsított és sokoldalú munkásságot fejtett ki nemcsak a technikai tudományok művelése érdekében, hanem ezenkívül a közjótékonyaság terén is. Dícséretreméltó gyámolítója volt a szegényeknek, a betegeknek és az árváknak. Rendkívül megható jelenet volt, mikor sírjánál a Clotild-szeretetház árva növendékei gyönyörűen szép gyászdal éneklésével vettek búcsút szeretett gyámolító-juktól.

A székesfővárosi műszaki ügyeinek ellátása körül kifejtett lelkiismeretes és szakszerű munkálkodásáért az 1899. évben királyi tanácsos címet nyert. Majd pedig az 1909. évben „*Istenhegyi*” előnévvel magyar nemességét és udvari tanácsosi címet kapott a királytól. Az 1910. évben a székesfővárosi törvényhatóság bizottságának közgyűlése egyhangúan középítési igazgatóvá választotta meg, amely tisztséget azonban nem viselte sokáig, mert az 1911. évben a székesfővárosi központi igazgatásának bekövetkezett korszakos reformja a volt fővárosi mérnöki hivatal megszüntetése és ennek következtében a középítési igazgatói állás is megszűnt. Devecis ekkor már a 60. évi életkoron túl volt és a szolgálati ideje is több volt 40 évnél, rá nézve tehát a jól megérdemelt nyugalombavonulás ideje immár elérkezett.

A székesfővárosi műszaki ügyeinek ellátása körül kifejtett hasznos tevékenységét a múlt évben, mikor ugyanis okleveles mérnökké avatásának ötven éves jubileumát ünnepelte a magyar mérnöki kar, részletesen ismertettük. E helyütt azonban méltatnunk kell a megboldogult egyéniségének azt az etikai jelentőségét, hogy milyen befolyása volt Devecis megjelenésének a főváros akkori mérnöki hivatalában. Határozottan megállapítható, hogy mikor a megboldogult a fővárosi szolgálatába lépett, már abban az időben is igen jó hírű, speciális szakmájukban kiváló és érdemekben gazdag mérnökök alkották a volt mérnöki hivatal színe-javát. Devecis az ő mérnöki tudásával hivatali kartársai között a modern technikust képviselte, aki a már ekkor fejlettebb technikai főiskola szaktudományában, az idősebb kartársaival szemben, tágabb terjedelmű és magasabb szintű felkészültségre tehetett szert, ami egyébként a haladó kor szelleméből kifolyóan önként érhető is.

A már akkor rohamos fejlődésnek indult székesfővárosunk mind több- és többféle természetű műszaki ügyeinek elintézése körül, a kiváló képességűnek korán elismert fiatal modern mérnök — mondhatjuk — a legjobb időben érkezett a főváros akkori mérnöki hivatalába. A különböző minisztériumokkal, a vasutasokkal stb., az illető műszaki ügyeknek szabatosan és korszerűen való elintézése érdekében szükségessé vált közös tárgyalások majdnem kizáróan Devecis feladatkörébe tartoztak. Megkönnyítette ebbeli munkáját a személyes érintkezései körül mindenkor tanúsított kellemes modora és szeretetreméltó egyénisége.

Alárendeltjeivel szemben a szigorú, de igazságos édesapaként viselkedett, nagy súlyt helyezvén mint főnök a rendre és a pontosságra.

Nyugalomba vonulása után nem tért pihenőre, sőt a technikai tudományok művelése, egyben pedig a kari érdekek előmozdítása körül ekkor kezdett kifejteni — mint a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet geodéziai szakosztályának és a Városi Mérnökök Országos Szövetségének elnöke — még fokozottabb tevékenységét.

Mozgalmakban gazdag életét, embertársainak összességének valóban nagy szomoróságára, tragikusan fejezte be. Élettársának — kivél mintaszerűen boldog házasságot élt — oly váratlanul bekövetkezett halála után

szinte nyomban követte szeretett nejét az örök időkre való pihenés helyére.

Május hó elején kísértük ki a megboldogult hült tetemét a Kerepesi-út melletti temetőbe és a főváros által adományozott dísz-sírhelyen nyugszik most Budapest székesfővárosnak érdemekben gazdag polgára.

Ravatalánál a székesfőváros polgármestere és tanácsa nevében Barcon Gyula tanácsnok, a megboldogultnak meghitt atyai jóbarátja mondott a fényes gyásznapra mindenképpen méltó búcsuztató beszédet. A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet nevében Majorossy Gyula főtitkár méltatta szép beszéd kíséretében Devecis érdemeit. A székesfőváros mérnöki kara nevében Kempelen Ágost, a Városi Mérnökök Országos Szövetsége nevében Szalay Lajos, végül a Fővárosi Háztulajdonosok Szövetsége nevében Teles Béla dr. búcsuztatták.

Temetésén képviselve volt a székesfőváros tanácsa, élén Sipőcz polgármesterrel. Elkísérték utolsó útjára nagyszámú előkelő rokonsága. Nagy számban jelentek meg kartársai, jó barátai és tisztelői. Megjelentek a ravatalánál azoknak a jótékonyasági egyleteknek a megbízottjai is, amelyekben a megboldogult oly áldásos és közhasznú tevékenységet fejtett ki életében.

Pirovits Aladár

A budavári koronázó főtemplom.

Dr. LUX KÁLMÁN.

Fővárosunk legjelentékenyebb középkori építészeti emléke a budavári koronázó főtemplom, melynek jelentőségét művészi szépsége s nevezetes történelmi multja adja meg.

Keletkezésére nézve eltérők a vélemények. Egyes írók tudni vélik, hogy helyén már Szent István korában is állt valamely templom, vagy nem sokkal halála után a szent király tiszteletére emeltek ott egyházat. Ezeket a felleveseket az építészeti maradványok nem támogatják. Sőt ki mondhatom, hogy a budai várhegy egész területén sem találtak IV. Béla korát megelőző korra valló építészeti részleteit.

Mint hogy az egyház legrégebb építészeti maradványainak formavilága is amellett tanuskodik, bátran elfogadhatjuk tény gyanánt a II. Béla okirataiból kitűnő azokat az adatokat, melyek a templom építését e királynak tulajdonítják. Az egyik, 1255-ből származó okirat a templomról még csak mint megépítendőről emlékezik meg, egy másik, 1269-ben kelt okirat pedig már megépítettnek mondja.

Meg kell jegyezni, hogy ez utóbbi adat a befejezést talán kissé korai terminusra teszi, mert a történelem azt bizonyítja, hogy az ilyen nagyszabású épületek emelése rendszerint évtizedeket vett igénybe és az építés munkája még akkor sem ért véget, mikor az egyházat már rendelkezésének átadták, mert időről időre mindig eszközöltek azon különféle hozzáépítéseket, változtatásokat, bővítéseket, sőt egész átépítéseket, mint ahogy — feljegyzések tanúsága szerint — századok folyamán a Nagyboldogasszonyról nevezett budavári főegyház is számos lényeges átalakításon és változtatáson ment keresztül.

Mellőzve azoknak az országos eseményeknek a felsorolását, melyeket a budai Nagyboldogasszony-templomban ünnepeltek, csak azt emelem ki, hogy a törökök Budát 1541-ben végleg elfoglalván, a főtemplomot mecsetükké alakították át s az *Eszki dzsamizi* névvel illették. Az átalakítás révén eltávolítottak abból a keresztény istentiszteletről emlékeztető minden tárgyat, oltárt, festményt, ábrázolást; falait bemeszelték s az épületet vallásuk követelményeinek megfelelően rendezték be. Egyik kapujára a koránna ezt a mondatát vették: *Ime Allah megparancsolta az igazságot és a jó cselekedeteket.*

Budavár 1686-i visszafoglalása után a főtemplomot eredeti rendeltetésének adták vissza s a jezsuiták vették birtokukba a Nagyboldogasszony-templomot, kik a főtemplomot helyreállították, de, bár szándékuk volt a munkálatokat a *veleri gothicae structurae* megfelelően végrehajtani, az egyházat teljesen kivetkőztették eredeti jelle-

géből. Ehhez járult még, hogy a templom mindkét oldalán és azzal szemben nagytömegű épületeket emeltek; még pedig északról a kollégiumot, délről a szemináriumot, szemben az akadémiát.

A templom két oldalán emelt épületek közti közlekedést az egyház zenekórusán át közvetítették. A jezsuiták építkezései révén alakult a főtemplom és környezete olyanná, amilyen az az 1874-i helyreállítási munkálatok megkezdése előtt volt.

A nagy épületek közé szorított koronázó főtemplomnak csak lapos tetővel fődött *Mátyás-torony* emelkedett ki a szomszédos épületek egyhangú tömegéből.

A tetőzetek alakja valószínűleg még az 1723-i nagy tűzvész utáni helyreállításból maradt fenn, mikor az eredetileg hegyes gúlasüveggel fődött *Mátyás-tornyot* jellegzetes barokk ízlésű hagymatetővel látták el. E barokk-sisak szerkezete azonban idővel megrongálódott s elkorhadott, azért a tornyot 1841-ben újrafedték, de csak művészien lapos szükségétővel.

Ilyen állapotban volt a templom Ferenc József királyunk 67-i koronázása alkalmával is, s csak néhány évre rá kezdődtek meg a helyreállítási munkálatok. A helyreállítást gondos vizsgálatok előzték meg, melyek a templom eredeti szerkezetének megismerése szempontjából fontos megállapításokra vezettek. Ezeket a templom újjáépítője, boldogult nagynevű építészünk, dr. Schulek Frigyes beható vizsgálatok alapján állította össze. Ezeket kiegészíti báró Schmidt Frigyes bécsi építész a főtemplom állapotának megvizsgálásáról szóló terjedelmes jelentése is.

Megállapítást nyert, hogy a templom eredetileg bazilikális elrendezésben épült. A magasra feltörő középső hajóhoz jobbról-balról alacsonyabb oldalhajók csatlakoztak. Ezeket az alacsonyabb oldalhajókat azonban csakhamar a középhajó magasságáig emelték, miáltal az egyház az ú. n. csarnoktemplomok elrendezését nyerte. Az eredetileg alacsonyabb északi oldalhajó boltozatnyomait jól lehetett figyelni az északnyugati ú. n. Béla-torony vakolatától megtszított falain. Az oldalhajó boltozatbordáit támasztó oszlopfejezeteket meghagyták a hajó felmagasítása után is; s így állt elő az a különös jelenség, hogy a nem túlságos magas pillérek közege két sor oszlopfejezetet is mutatnak, mint ez a templom mai helyre állított belső képén is több helyen megfigyelhető. Az utóbb csarnoktemplommá való átalakítás feltevését támogatja az a körülmény is, hogy az eredeti bazilikális templomból megtalálják mindazon részleteket, melyek az átalakításnak nem álltak útjában. Ez alkalommal az oldalhajókat a főhajóval, illetve a főszentéllyel egyenlő hosszúakká tették. Az oldalhajók meghosszabbított részét a főszentély régi külső falai elválasztották azoknak terétől s így kénytelenek voltak utóbb azokat a boltmezőknek megfelelően áttörni. Két helyen az áttört falból megmaradt és faragás folytán meggyengített pillért egészen új, a többiétől eltérő alakítású pillérral helyettesítették.

A budavári koronázó főtemplom átalakítása alkalmával kiterjeszkedtek a főszentélyre is, melynek záradéka a szabályos tizenhatszög felének megfelelő hét oldallal épült s mindegyik oldalon alul egy-egy félköríves, felül pedig csúcsíves ablak foglalt helyet. A főszentélynek az új oldal-szentélyek felé eső oldalain az ablaknyílásokat tömören befalazták, ugyanakkor a többi öt oldalon az alsó ablakokat a felsőkkel egyesítették. Ezzel a szentély záradékfalait bizonyos mértékben meggyöngyítették. Az egyik meggyöngyített pillér a török időben bedőlt s ezt a törökök újra építették s ezzel egyidejűleg a szentély három ablakát ízlésüknek megfelelően patkóalakúra változtatták.

A törökök az oldalszentélyeken nem változtattak, azok megmaradtak eredeti alakításukban. Az oldalszentélyek, illetve melékapuszok a szabályos nyolcszög három oldalával záradékok s záradékuk a főszentély záradékával majdnem egy vonalba esett.

Az oldalhajók nyugati végeiben egy-egy torony állott. De míg az északi oldalon álló úgynevezett Béla-torony szinte egész tömegében még az eredeti építési korból származik, addig a déli oldalhajó nyugati végében magasra feltörő nyolcszögletes díszes tornyot alapjából *Mátyás* király építtette 1470-ben. A torony a hajó főpárkánya ma-